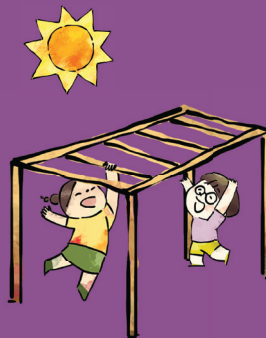

ครูหัวใจใหม่

หนังสือชุด

ครูปฐมวัยหัวใจใหม่

ครู

นักสร้างสรรค์

พื้นที่การเรียนรู้

Learning Space

ครูนักสร้างสรรค์

พื้นที่การเรียนรู้
Learning Space

ครูนักสร้างสรรค์พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space)

จัดทำโดย

มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ

ที่ปรึกษา

รศ.ประภาภัทร นิยม

อาจารย์สุวรรณา ชิวพฤกษ์

อาจารย์สุนิสา ชื่นเจริญสุข

อาจารย์สฤณี บุญญาปัญญา

ข้อมูล

ครูเวดี ดุงศรีแก้ว

ครูจินตนา นาคิริโยธิน

ครูวรรณพา แก้วมณฑา

ครูปิยะดา พิชิตกุลลาชัย

ครูณัฏฐนิช ศิโรตม

เขียน

นนทียา ตันศรีเจริญ

ภาพถ่าย

สหรัฐ ชัดติ

ณิชากร มณีวิเศษเจริญ

ออกแบบปก

ขวัญชัย จักรวิวัฒนากุล

ภาพประกอบ/ออกแบบจัดรูปเล่ม

ณิชากร มณีวิเศษเจริญ

พิสูจน์อักษร

เรไร ท่าผา

พิมพ์ครั้งที่ 1

มกราคม 2564

พิมพ์ที่

บริษัท แพลน พรินท์ติ้ง จำกัด โทร 0 2277 2222

หนังสือชุด ครูปฐมวัยหัวใจใหม่

โครงการสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ระยะที่ 2 (แม่ครูหัวใจใหม่)

โครงการความร่วมมือระหว่างกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สถาบันอาศรมศิลป์ และมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ

เว็บไซต์ : www.holisticteacher.net

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ โดย กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ

คำนำ

ปฐมวัย ช่วงวัยแห่งการวางรากฐานสำคัญของชีวิต ทั้งกาย ใจ สติปัญญา และสังคม
ช่วงวัยที่สมองพร้อมเรียนรู้มากที่สุดครบทุกมิติ ทั้งความรู้ (Head) ทักษะ (Hand) และ
จิตสำนึกที่ดี (Heart)

ช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ผ่านการเล่น การลงมือทำ และการสื่อสารด้วยภาษาพูด

ช่วงวัยแห่งความดี เรียนรู้ความกตัญญูทวนเวียนต่อผู้มีพระคุณ อันเป็นคุณธรรมสำคัญที่เกื้อหนุน
การเรียนรู้ของวัยเด็ก

โครงการสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ระยะที่ 2 (แม่ครูหัวใจใหม่) จึงเกิดขึ้น
โดยความร่วมมือระหว่างกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สถาบันอาศรมศิลป์ และมูลนิธิ
โรงเรียนรุ่งอรุณ เพื่อสกัดองค์ความรู้ที่สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย แล้วจัดทำเป็น
สื่อวีดิทัศน์และหนังสือชุด ครูปฐมวัยหัวใจใหม่ เพื่อเป็นคู่มือสำหรับครูปฐมวัย พ่อแม่ ผู้ปกครอง
ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม

หนังสือชุด ครูปฐมวัยหัวใจใหม่ ประกอบด้วยหนังสือ 3 เล่ม ได้แก่ เล่มที่ 1 ครูนักสร้างสรรค์
พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) เล่มที่ 2 ครูนักออกแบบการเรียนรู้ (Teacher as a Learning
Designer) และเล่มที่ 3 ครูผู้มองเห็นสภาวะการเรียนรู้ของเด็ก (Visible Learning)

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ และครูปฐมวัยหัวใจแม่ทุกท่าน ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้
จากประสบการณ์จนออกมาเป็นหนังสือชุดนี้ ขอคุณภาคีเครือข่ายที่ร่วมแรงร่วมใจผลิตงานอันเป็น
ประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศไทยและโลกใบนี้ต่อไป

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

สารบัญ

บทนำ	05
ชวนครมอง! ทำไมต้องสร้าง “พื้นที่การเรียนรู้”?	07
สภาพแวดล้อมที่หล่อหลอมพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างไร?	13
ทำอะไรครูจึงจะสร้าง “พื้นที่การเรียนรู้” ที่หล่อหลอม	19
พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กได้?	

บทนำ

เด็กกับการเล่นเป็นสิ่งคู่กันมาตามธรรมชาติ เด็กเจริญเติบโตขึ้นมาพร้อมกับพัฒนาการเกี่ยวกับการเล่น เด็กสามารถเล่นได้โดยไม่ต้องมีใครสอน ถ้าสังเกตให้ดีจะพบว่าเด็กสามารถเล่นของเล่นที่วางอยู่ตรงหน้าของเขาได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องมีใครบอกหรือชี้แนะวิธีเกี่ยวกับการเล่น มีหลักฐานยืนยันว่าการเล่นมีส่วนสำคัญอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสมอง โดยการเล่นจะกระตุ้นให้มีการเพิ่มขึ้นของเซลล์สมอง

พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) จึงเป็นกุญแจสำคัญของการขยายการเรียนรู้ให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่จะเรียนผ่านการเล่น เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ได้ผลที่สุด เพราะฉะนั้นครูต้องจับหัวใจเรื่องนี้เพื่อนำไปออกแบบการเรียนรู้ที่จะทำให้เด็กมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่เรียนให้มากที่สุด แล้วปรับพื้นที่ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้สอดคล้องกับเรื่องที่จะเรียน

ดังนั้นพื้นที่การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจะไม่ตายตัว แต่ปรับเปลี่ยนไปตามเป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Vision) และกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ที่ครูออกแบบไว้ เพราะฉะนั้นถ้าครูเข้าใจเรื่องนี้ก็ทำ Learning Space ได้มหาศาล ผ่านการมีแนวคิดที่ยืดหยุ่นและเชื่อมโยงได้อย่างสร้างสรรค์ บางครั้งอยู่ในห้องเรียน บางครั้งอยู่นอกห้องเรียน

ในการปรับพื้นที่การเรียนรู้ต้องเริ่มเปลี่ยนจากทัศนคติ (Mindset) ของครู เปลี่ยนการตีความเรื่องของการเรียนรู้ในห้องเรียนให้เป็นแบบใหม่ ไม่ยึดติดแบบแผนหรือประเพณีนิยม ควรออกแบบทางกายภาพที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ๆ ขึ้น ครูจะเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง Learning Space กับ Learning Vision สลับไปมา เมื่อครูเริ่มจัด Learning Space เริ่มมีการตีความความหมายของพื้นที่ ครูจะมีจินตนาการเกิด Learning Vision เกิดมุมมองว่า อะไรที่จะสร้างการเรียนรู้ให้เป็นการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning) ได้มากที่สุด เช่น การเรียนรู้ผ่านการทำงานสวน ที่ต้องจัดสรรพื้นที่ข้างนอกเป็น

ห้องเรียนสำหรับปลูกพืชผัก และสังเกตการใช้พื้นที่ทุกมิต้อย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งสามารถสืบค้นการเรียนรู้ไปจนถึงเรื่องราวของการผลิตวัตถุดิบที่ปลอดภัย จนสามารถเรียนรู้ไปถึงการเห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกการดูแลธรรมชาติได้ เป็นต้น

เมื่อการออกแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรง และเป็นจริงตามบริบทชีวิต ครูปฐมวัยหัวใจใหม่จึงต้องมีสมรรถนะการมองหาโอกาสในการเรียนรู้จากพื้นที่การเรียนรู้โดยรอบของตนเอง สามารถดัดแปลง สร้างสรรค์พื้นที่ที่มีอยู่เดิมให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ที่ออกแบบ โดยคำนึงถึงพัฒนาการและสภาวะของเด็กเป็นสำคัญ ในการออกแบบการเรียนรู้และออกแบบห้องเรียนลักษณะนี้ ครูจะมีบทบาทน้อยลง เป็นเพียงผู้ให้โจทย์ที่สำคัญๆ และให้การเรียนรู้จากโจทย์นั้นเกิดที่ผู้เรียนเสมอ โดยมีแนวคิด (Concept) ในการเรียนรู้เป็นตัวกำกับ และสามารถประเมินความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างมีความหมาย

หนังสือเล่มนี้ถอดจากประสบการณ์ความเชี่ยวชาญของทีมนครอนุบาลโรงเรียนรุ่งอรุณ ที่สะท้อนให้เห็นภาพของการ “คืนพื้นที่ให้กับผู้เรียน” ในการออกแบบและสร้างพื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) ให้สอดคล้องกับเรื่องที่เรียน และเชื่อมโยงกับกิจวัตรประจำวัน นอกจากนี้ยังเป็นการปรับวิสัยทัศน์ผู้บริหารและครูให้มองเห็นโอกาสและวิธีการใช้พื้นที่ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ ทั้งพื้นที่ภายในและภายนอกห้องเรียนให้รองรับการเรียนรู้แบบฝังรู้ (Active Learning) และกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งหน้าที่ใช้สอยเพื่อสุขอนามัยและสภาวะของผู้เรียน ทดลองปฏิบัติการ ปรับปรุงพื้นที่เดิมโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด แต่มีความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยให้มากที่สุด ”

อาจารย์สืบทศักดิ์ น้อยดัด

ผู้ดูแลโครงการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กตามแนวทางการเลี้ยงลูกด้วยความรักของสมเด็จพระเจ้า

สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันอาศรมศิลป์

ชวนครูมอง
ทำไมต้องสร้าง
พื้นที่
การเรียนรู้

Learning Space สำคัญอย่างไร ทำไมครูต้องสร้าง “พื้นที่การเรียนรู้”?
ในเมื่อเราต่างรู้ว่าเด็กปฐมวัยเรียนรู้ผ่านการเล่น ธรรมชาติของเด็กชอบเล่น
พื้นที่แบบไหนเด็กก็หาวิธีเล่นได้ เล่นอย่างสนุกเสียด้วย แล้วทำไมครูจะต้อง
สร้างพื้นที่การเรียนรู้?

เราลองจินตนาการถึงพื้นที่โล่งกว้างแห่งหนึ่ง มีต้นไม้ 2-3 ต้น บริเวณ
ขอบลาน ถ้าเด็กๆ ไปเล่นที่ลานนี้ เขาจะเล่นอะไร วิ่งเล่น เล่นวิ่งไล่จับ
เก็บใบไม้กิ่งไม้มาเล่นขายของ ประดิษฐ์ของเล่น เล่นบทบาทสมมติ ขุดดิน
ขุดทราย และอีกมากมาย

เด็กได้เรียนรู้ไหม? เขาได้เรียนรู้อย่างแน่นอน ทั้งการพัฒนาทักษะ
ทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

๙๓

เด็กกำลังเรียนรู้
อะไรอยู่นะ?

เด็กจะเรียนรู้ ? ได้มากกว่านี้ไหม ?

ฝึกใช้กำลังข้อมือ แขน เท้า
ในการจับ ยึด เหนี่ยว ปีน ป่าย
ขึ้นที่สูง เสริมสร้างพลังกายและ
พลังใจ ในการข้ามผ่านอุปสรรค

เรียนรู้การทรงตัว
รักษาสสมดุลร่างกาย
ไม่ล้ม ไม่หกล่น เดินได้
เดินได้ตรง

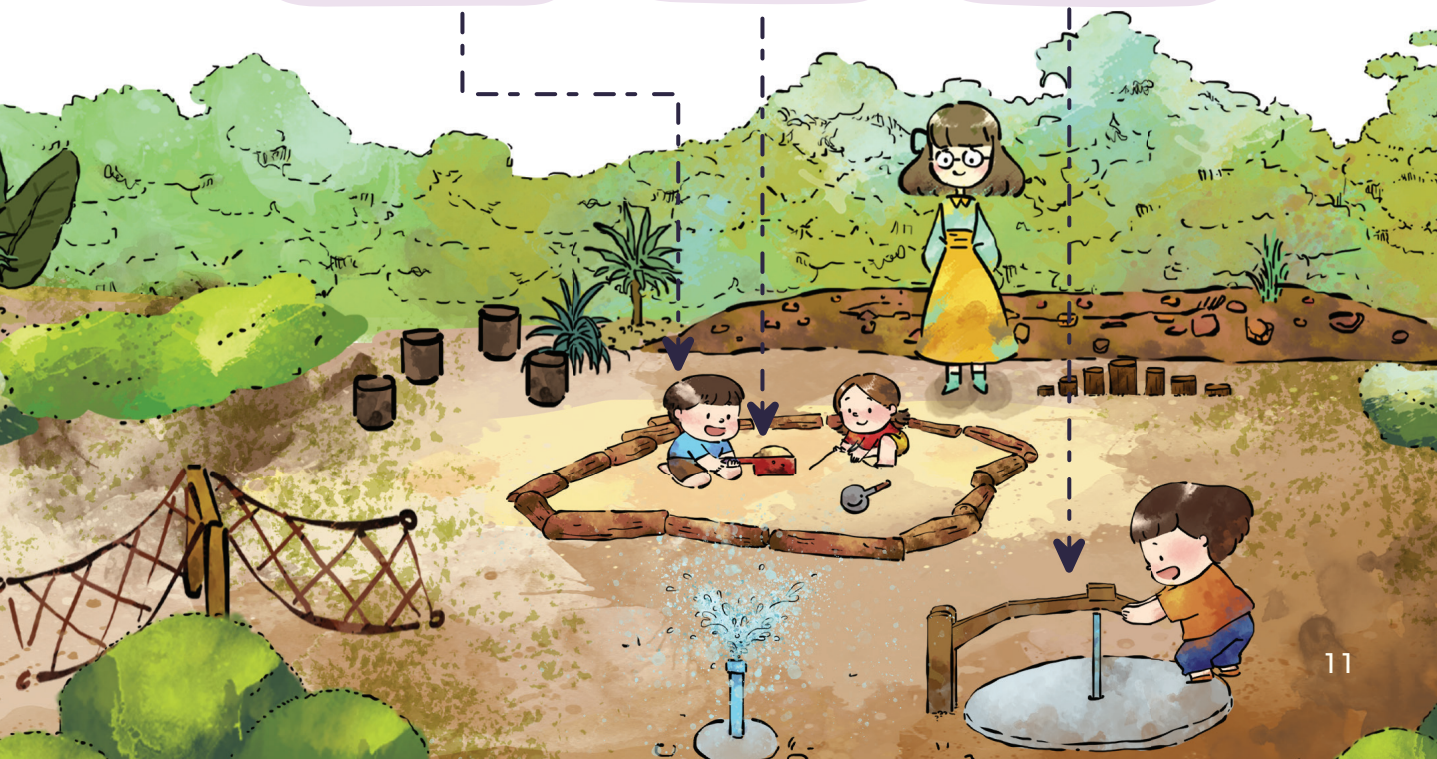
ครูต้องทำอะไร ถึงจะเพิ่มการเรียนรู้ของเด็ก ?

ได้โดยครูไม่ต้องสอน

คุยกันไป เล่นกันไป
ฝึกใช้ภาษาที่มาจาก
ประสบการณ์ขณะเล่น

ทักษะคณิตศาสตร์
ชั่ง ตวง หนัก เบา
เปรียบเทียบปริมาณ

ทักษะวิทยาศาสตร์
สังเกต ทดลอง
ความรู้ (วิทยาศาสตร์)
เรื่องน้ำและแรงดันน้ำ

ครูต้องสร้าง “พื้นที่การเรียนรู้”

เพื่อเพิ่มการเรียนรู้ของเด็ก ให้เด็กได้เรียนรู้มากขึ้น
จากการเข้าไปใช้หรือเล่น (ปฏิสัมพันธ์) กับพื้นที่นั้นๆ
แล้วเด็กเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยครูไม่ต้องสอน
ครูรู้ว่าเด็กได้เรียนรู้อะไร?

ถ้าครูไม่สร้างพื้นที่การเรียนรู้
เด็กก็เรียนรู้ไปตามยถากรรม
ครูได้แต่คาดเดาว่าเด็กได้อะไร

สภาพแวดล้อม
ที่หล่อหลอมพฤติกรรม
การเรียนรู้
เป็นอย่างไร...

บรรยากาศ คล้ายบ้าน

- สะอาด สว่าง โปร่งสบาย
อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีหน้าต่าง
มองเห็นธรรมชาติภายนอก สว่าง
ด้วยแสงธรรมชาติ อบอุ่น ปลอดภัย
- เป็นระเบียบ
ไม่รกแม้มีของมาก จัดเก็บอย่างเป็นชุด
อย่างเป็นระบบ รู้ว่าจะไร้อยู่ตรงไหน
หยิบใช้สะดวก น่านั่ง นอนอยู่
- แบ่งพื้นที่ในห้อง
ให้มีการใช้งานแตกต่างกันไป
เห็นสัดส่วนพื้นที่การใช้งานชัดเจน
ไม่โล่งเกินไป มีสัญลักษณ์/ความหมาย
บ่งบอกว่าแต่ละพื้นที่ใช้ทำอะไร เด็กจะ
อ่านพื้นที่ออก ใช้พื้นที่เป็น จัดการ
ตนเองได้ เรียนรู้ว่าพื้นที่นั้นเล่นหรือ
ใช้อย่างไร

สภาพ แวดล้อม ที่หล่อหลอม พฤติกรรม

เป็นของจริง

เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจความหมายของ
สิ่งนั้นตามความเป็นจริง เช่น บล็อกทรง
เรขาคณิตที่ทำจากไม้ เด็กเข้าใจคุณสมบัติ
ของไม้ตามความเป็นจริง ทั้งสี น้ำหนัก
ผิวสัมผัส อุณหภูมิ กลิ่น

การ เรียน รู

ทำกาย สติปัญญา

เด็กได้ใช้ร่างกาย ประสาทสัมผัส และ
ศักยภาพต่างๆ อย่างเต็มที่ เพื่อเล่น ทำ
การงาน ลองผิดลองถูก และเกิดการเรียนรู้
ทั้งด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ สังคม
สติปัญญา

ใกล้ชิด ธรรมชาติ

ธรรมชาติช่วยกล่อมเกลาจิตใจเด็กให้
อ่อนโยน ละเอียดอ่อน ผ่อนคลาย และ
เป็นสื่อให้เด็กได้เรียนรู้ความเป็นจริงของ
ธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และ
เรียนรู้การปรับตัวอยู่กับธรรมชาติ

ง่ายต่อการใช้งาน เด็กทำเองได้

เด็กได้เรียนรู้จากการลงมือทำ ทำได้เอง
เพื่อให้เด็กรู้สึกมั่นใจในการทำ เป็นการ
ปลูกฝังความรับผิดชอบ เพราะถ้าพื้นที่
นั้นยากต่อการใช้งาน เด็กจะไม่อยากทำ

“

ไม่ว่าจะในห้องเรียน
หรือนอกห้องเรียน
ทุกแห่งเป็น
Learning Space ได้ทั้งนั้น
ถ้าพื้นที่นั้นทำทนายเด็ก
และเอื้อให้เด็กได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง

”

รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม
อธิการบดีสถาบันอาศรมศิลป์ และผู้ก่อตั้งโรงเรียนรุ่งอรุณ

ทำอะไร
ครูจึงจะสร้าง
พื้นที่การเรียนรู้
ที่หล่อหลอมพฤติกรรม
การเรียนรู้ของเด็กได้

1 รู้และเข้าใจ พัฒนาการตามธรรมชาติ ของเด็กปฐมวัย

ในวัยปฐมวัยนั้นพัฒนาการทางด้าน “ร่างกาย” จะปรากฏเด่นชัดที่สุด สังเกตได้จากการเล่น การเคลื่อนไหว และการหยิบคว้าสำรวจสิ่งรอบตัวตลอดเวลา มีลักษณะ “อยู่ไม่นิ่ง” แต่ในขณะที่เกิดพัฒนาการทางกายนั้น พัฒนาการทางอารมณ์ สังคมและสติปัญญาก็จะเกิดขึ้นไปในคราวเดียวกันอย่างบูรณาการ

เป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ผ่านการเล่นและการลงมือทำ
“การสื่อสารด้วยภาษาพูด”

เด็กปฐมวัยจะใช้อารมณ์ความรู้สึกเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของตนมากกว่าเหตุผลหรือคุณธรรม ในขณะเดียวกันก็มี “จินตนาการและภาษา” ซึ่งเป็นทรัพย์สินอันสำคัญที่พร้อมจะแบ่งบานงอกงามเป็นเครื่องมือสำคัญของการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาให้กับตนเองได้ ภายใต้การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี และมีผู้ใหญ่ที่มีความรู้คู่คุณธรรมเป็นต้นแบบและเป็นที่พึ่งที่เชื่อถือได้

แม่ครูปฐมวัยจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการตามวัย
ของเด็กวัยนี้ รู้ว่าเด็กทำอะไรได้แค่ไหน อะไรที่เขายังทำไม่ได้
เขามีวิธีการเรียนรู้อย่างไร รวมไปถึงการมีความรู้ในเรื่องที่เด็ก
จะเรียน เช่น ความรู้ด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขภาพ
และภาษา ซึ่งจะช่วยในการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เด็กอยาก
เข้าไปค้นหาและเรียนรู้

ความรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก
พัฒนาการตามวัย

ความรู้ที่เด็กจะเรียน
คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์
สุขภาพ ภาษา

ด้านร่างกาย

มีกล้ามเนื้อแข็งแรง เคลื่อนไหวคล่องแคล่ว ชอบวิ่งเล่นกระโดดโลดเต้น ไม่อยู่นิ่ง พร้อมทำกิจกรรมที่ต้องใช้แรงหรือใช้กำลังมากขึ้น ชอบอยู่กลางแจ้ง และสามารถใช้มือในการหยิบจับสิ่งของต่างๆ ได้มากขึ้น

พัฒนาการ ตาม ธรรมชาติ

ด้านอารมณ์และจิตใจ

แสดงออกด้านอารมณ์เด่นชัดขึ้น มีความสนใจในเรื่องต่างๆ ค่อนข้างสั้น เวลาดีใจ เสียใจ โกรธ หรือกลัว จะแสดงอารมณ์ออกมาเต็มที่ เช่น กระโดด กอด ตบมือ โวยวายร้องไห้เสียงดัง ทูบตี ขว้างปาสิ่งของ ไม่พอใจเมื่อถูกห้าม แต่เพียงชั่วครู่จะหายไป

ของเด็ก ปฐมวัย (3-6 ปี)

ด้านภาษาและจินตนาการ

เริ่มมีทักษะในการใช้ภาษาอธิบายสิ่งต่างๆ บอกความต้องการ ความรู้สึก และความคิดเห็นของตนเองได้ สามารถเล่าประสบการณ์ของตนได้ สามารถวาดภาพในใจ ใช้ความคิดคำนึงหรือการสร้างจินตนาการ แต่บางครั้งอาจไม่สามารถแยกสิ่งที่จินตนาการออกจากความจริงได้

ด้านสังคม

สนใจเรียนรู้สังคมภายนอกบ้านมากขึ้น เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นที่อยู่รอบตัว พัฒนาการด้านสังคมของเด็กวัยนี้จึงเป็นพื้นฐานการสร้างบุคลิกภาพที่เหมาะสมของเขาในอนาคต

ด้านสติปัญญา

เป็นวัยที่สามารถใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของ วัตถุ และสถานที่ได้ มีความตั้งใจที่จะเรื่องแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ โดยการลองผิดลองถูก การตัดสินใจของเด็กในวัยนี้ขึ้นกับการรับรู้ ยังไม่รู้จักรู้เหตุผล

“

สิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม
และเป็นโจทย์ตั้งต้นในการออกแบบ
พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space)
คือ การออกแบบให้สอดคล้อง
กับเป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Vision)
และกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)

”

รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม
อธิการบดีสถาบันอาศรมศิลป์ และผู้ก่อตั้งโรงเรียนรุ่งอรุณ

2 กำหนดเป้าหมาย

ในการออกแบบพื้นที่

เด็กอนุบาลเป็นวัยที่เพิ่งจากบ้านมาเรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกันในโรงเรียน ที่เปรียบเสมือนบ้านหลังใหม่ของเด็กๆ การออกแบบสภาพแวดล้อมทั้งใน และนอกห้องเรียนให้มีลักษณะคล้ายบ้าน จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ให้เด็กๆ รู้สึกอบอุ่นคุ้นเคยเหมือนอยู่บ้าน และเรียนรู้อย่างมีความสุข

ในบ้านหลังใหญ่หลังนี้ ครูจะออกแบบแต่ละพื้นที่เพื่อเป้าหมายให้เด็ก **เรียนรู้อะไร ด้วยกระบวนการเรียนรู้อะไร** คือสองปัจจัยสำคัญที่ครูต้อง นำมาพิจารณาในการออกแบบและสร้างพื้นที่การเรียนรู้

เป้าหมายการเรียนรู้

- การดูแลและพึ่งพาตนเอง
“กิน-อยู่-ดู-ฟัง” เป็น
- การพัฒนาด้านร่างกาย
จิตใจ/อารมณ์ สังคม
สติปัญญา

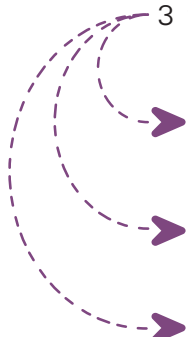
กระบวนการเรียนรู้

- การทำงานกิจวัตร
- การเล่น
- การใช้ชีวิตร่วมกัน
ในกิจกรรมต่างๆ

3 สร้างพื้นที่ตามเป้าหมาย และการเรียนรู้ของเด็ก

จากเป้าหมายการเรียนรู้และพื้นที่ทางกายภาพใน
โรงเรียนอนุบาล เราสามารถแบ่งพื้นที่การเรียนรู้ได้เป็น
3 พื้นที่หลักๆ คือ

-
- 1 พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวัน
 - 2 พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ในห้องเรียน
 - 3 พื้นที่เพื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียน

พื้นที่การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

1

พื้นที่เพื่อการเรียนรู้
ในวิถีชีวิตประจำวัน

เป็นการพาเด็กรู้จักพึ่งพาตนเองในวิถีชีวิตประจำวัน ลงมือทำอย่างมั่นใจว่า “หนูทำได้”

2

พื้นที่เพื่อการเรียนรู้
ในห้องเรียน

ออกแบบการจัดห้องเรียนให้เป็นบ้านของเด็กปฐมวัย เด็กเป็นผู้เรียนรู้จากการอ่าน พื้นที่ออก และใช้พื้นที่เป็น ผ่านการเล่น และการใช้ชีวิตร่วมกันในกิจกรรมต่างๆ

3

พื้นที่เพื่อการเรียนรู้
นอกห้องเรียน

เป็นพื้นที่เล่นอิสระ ภายใต้โครงสร้างและการออกแบบเครื่องเล่นที่สร้างสรรค์ ทำท่ายพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กแต่ละวัยให้เติบโตและใช้ร่างกายได้อย่างคล่องแคล่ว รวมทั้งการออกแบบกระบวนการพาเด็กเรียนรู้จากพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติอันเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญของเด็กปฐมวัย

3.1

พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ ในวิถีชีวิตประจำวัน

ขณะที่เด็กส่วนหนึ่งกำลังรับประทานอาหารกลางวัน ครูสังเกตเห็นเด็กหลายคนยืนรออยู่ที่มุมพิเศษอาหาร บางคนเดินไปมา ภาพดูค่อนข้างวุ่นวาย เมื่อมองไปที่หัวแถว เห็นน้องเล็กอนุบาล 1 กำลังเขี่ยเศษอาหารจากกล่องข้าวที่ยกอยู่ในระดับสายตา ทำทางไม่ค่อยถนัดเท่าไร จึงใช้เวลานาน ทำให้เด็กคนอื่นๆ ที่ต่อแถวจะทิ้งเศษอาหารต้องยืนรอเป็นเวลานาน

ทำไมเด็กพิเศษอาหารซ้ำ ปัญหาอยู่ที่เด็กหรืออยู่ที่อะไร?

เมื่อครูสังเกตดีๆ
จึงพบว่า...

ถังใส่เศษอาหาร
ตั้งอยู่สูงเกินไป
ทำให้เด็กเท
ไม่ถนัด

ถังเศษอาหารมีใบเดียว
ไม่เพียงพอต่อจำนวนเด็ก
โดยเฉพาะช่วงที่เด็ก
รับประทานอาหารเสร็จ
ใกล้ๆ กัน

ถังตั้งไว้ตรงมุม ชิดผนัง
เพราะครูเกรงว่า
เด็กจะชนล้ม
ทำให้พื้นที่ยื่นรอกำกั
ดและแออัด

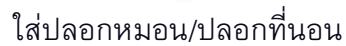
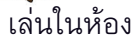
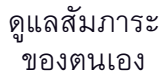
ต้นเหตุแห่งปัญหาที่แท้จริงคือ การออกแบบมุมเศษอาหาร
ที่ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของเด็กนั่นเอง

กิจวัตรประจำวันที่โรงเรียนเป็นวิถีที่เด็กจะได้ฝึกฝนทักษะและการพึ่งพาตัวเองขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ครูจึงต้อง**ทำทุกเรื่องในกิจวัตรให้เป็นการเรียนรู้ของเด็ก** เด็กจะได้ฝึกเรื่องการดูแลข้าวของเครื่องใช้ของตัวเอง รับผิดชอบต่อตัวเอง และจัดเก็บเป็น ซึ่งเป็นการพึ่งพาแรกที่แม่ครูต้องฝึกเด็กให้เป็น ดังนั้นครูจึงต้อง**ออกแบบพื้นที่ให้เด็กสามารถจัดการตัวเองได้ ทำได้ด้วยตัวเอง** ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกมั่นใจในการทำ และเป็น การปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็ก

เด็กเอื้อมถึง ทำเองได้

กิจกรรมของดีก่อนุบาล

การทำงานในกิจวัตร ของเด็กอนุบาล

งานบ้าน

การทำงานที่ฝึกเด็กให้กินเป็น อยู่เป็น ฝึกการพึ่งตนเอง ดูแล และจัดการตนเองได้ ปฏิบัติตามกติกาและกิจวัตรของบ้าน หลังนี้ได้ โดยมีแม่ครูพาทำ ฝึกเด็กให้พึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

งานครัว

การพาให้เด็กกินเป็น ในชีวิตประจำวันที่เราต้องกิน เพราะฉะนั้น งานครัวจึงเป็นเรื่องที่แม่ครูต้องพาเด็กกินให้เป็น กินอาหารที่เป็น ประโยชน์กับร่างกาย ช่วยให้มีแรง สุขภาพดี และเติบโต กินร่วมกับเพื่อนๆ และแม่ครู เก็บล้างได้ด้วยตนเอง รวมถึงการระลึกถึงคุณของอาหารและผู้ทำ

งานสวน

งานปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารของบ้าน หรือห้องเรียนของตนเอง และทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่าอาหารที่รับประทานมาจากไหน

งานเล่น

กระตุ้นกำลังกายและสติปัญญา เป็นอีกพื้นที่ใหญ่ที่เปิดโอกาสให้เด็กพาตัวเข้าไปประลองความสามารถของตนเอง ทำลายตนเอง เพราะร่างกายของเด็กกำลังเติบโต และต้องการพัฒนาตนเองให้สามารถใช้ร่างกายแต่ละส่วนทำงานอย่างประสานกัน จนเกิดเป็นความคล่องแคล่ว ซึ่งถือเป็นการงานสำคัญในชีวิตเด็ก

งานคิด อ่าน เขียน

พื้นที่เรียนรู้ใหญ่ที่แม่ครูสามารถออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การ “อ่านออก-เขียนได้” อย่างมีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน ผ่านหนังสือนิทาน ครูพาถอดรหัสภาพ เรื่องราว และความเข้าใจชีวิตจากเรื่องราวต่างๆ ในหนังสือนิทาน ระหว่างฟังและอ่านนิทาน เด็กๆ จะคิดตีความ จับประเด็น และคิดเชื่อมโยง

ลงมือทำ สังเกต ปรับให้ เหมาะสม

หลังจากจัดพื้นที่ไปแล้ว ในช่วงแรกครูต้องสังเกต พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของเด็กว่าพื้นที่ที่ครูจัดให้นั้น เอื้อต่อการใช้งานและการเรียนรู้ของเด็กหรือไม่ นั่นคือ **เด็กสามารถจัดการตัวเองได้ดี** แต่ถ้าพื้นที่ที่ครู ออกแบบยากต่อการใช้งาน เช่น บริเวณทางเข้าที่ไม่มี ม้านั่งให้เด็กได้นั่งถอดรองเท้า ชั้นวางของที่สูงเกิน มือเด็กเอื้อมถึง เด็กจะละเลย รู้สึกไม่อยากทำ ดังนั้น ครูต้องหมั่นสังเกตและปรับเปลี่ยนพื้นที่ให้เหมาะสม กับการใช้งานของเด็ก

ความสูงและ
สัดส่วนของชั้น
เหมาะสมกับ
ความสูงของเด็ก

“

สิ่งสำคัญที่คุณครูควรคำนึงในการจัดพื้นที่สำหรับ
การทำงานในกิจวัตร คือ เป็นไปเพื่อเด็กๆ ได้เรียนรู้การ
พึ่งพาตัวเองและดูแลสิ่งของของตนเอง ถ้าเราออกแบบ
พื้นที่ให้เขาทำเองได้ เขาจะมั่นใจ แล้วเขาจะอยากทำ แต่
ถ้าเมื่อไรมันยากเกินไป เขาจะผ่านมันไปแล้วไม่ทำ เด็กก็
จะไม่ได้เรียนรู้ในการใช้ชีวิตประจำวัน

”

ครูเรวดี ดุจศรีแก้ว
ครูใหญ่ฝ่ายอนุบาล โรงเรียนรุ่งอรุณ

3.2

พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ในห้องเรียน

เด็กอ่านพื้นที่ออก ใช้พื้นที่เป็น จัดการตนเองได้

เป็นธรรมชาติ

ออกแบบพื้นที่ตามเป้าหมาย

แต่ละพื้นที่จะอยู่ร่วมกันอย่างไร?

ถ้าห้องโล่งเกินไปเด็กจะเป็นอย่างไร?

เป็นธรรมชาติ

ห้องเรียนควรโปร่งสบาย อากาศถ่ายเทได้สะดวก สว่างด้วยแสงธรรมชาติ มีหน้าต่างบานใหญ่มองเห็นธรรมชาติข้างนอก การมองเข้ามาในห้องที่เป็นธรรมชาติจะช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่นสบายใจที่จะอยู่ห้องนี้ มีการจัดเรียงของเล่นอย่างเป็นระบบระเบียบ ห้องไม่รกแม้มีของเยอะ จัดของเป็นชุด มีพื้นที่เล่นกับแสงธรรมชาติที่ส่องผ่านหน้าต่าง เล่นแสงเงาได้ จิตใจเด็กจะอ่อนโยน ละเอียดย่อน และผ่อนคลาย

มุมมองของใช้ส่วนตัวของเด็ก

ความสูงและสัดส่วนของชั้น/ตู้/โต๊ะที่เหมาะสมกับความสูงของเด็ก จัดไว้ในมุมที่สะดวกกับการใช้งาน เด็กสามารถดูแลจัดเก็บได้เอง รู้ว่าอะไรอยู่ตรงไหน และหยิบใช้ได้สะดวกเมื่อต้องการ

มุมหนังสือ เลือกหนังสือนิทานที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และมีความหลากหลาย โดยจัดเรียงให้เด็กเห็นหน้าปกนิทาน เพราะเด็กอ่านนิทานจากภาพ อาจจะมีหนังสือนิทานเล่มใหญ่ตั้งไว้ด้วยเพื่อดึงดูดความสนใจ และให้เด็กหยิบจับได้ง่าย มีพื้นที่นั่งอ่านนิทาน มีแสงสว่างเพียงพอ เป็นมุมสงบให้เด็กได้มีสมาธิอยู่กับสิ่งที่เขากำลังอ่าน

ออกแบบพื้นที่ตามเป้าหมาย

มุมคิด-อ่าน-เขียน จัดเตรียมเครื่องเขียนต่างๆ เช่น กระดาษ สี และโต๊ะ/เก้าอี้ให้เด็กได้วาดหรือเขียนอย่างอิสระ

ครูต้องใช้จินตนาการว่าเด็กต้องการอะไร ในห้องจะมีพื้นที่หรือมุมอะไรบ้าง ตั้งเป้าหมายในการออกแบบมุมการเรียนรู้แต่ละมุมโดยคำนึงถึงจำนวนเด็กและขนาดของพื้นที่ภายในห้องเรียน

มุมบ้าน เป็นพื้นที่ให้เด็กเล่นสมมติแปลงตัวเป็นบทบาทต่างๆ และสนทนากันอย่างเป็นเรื่องเป็นราวตามประสบการณ์ที่เด็กมี

มุมบล็อก (Construction)

มีพื้นที่กว้างพอให้เด็กได้เล่น ทดลองต่อยอดความคิด และเล่นด้วยกัน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

บล็อกไม้ทรงเรขาคณิต มีรูปทรงชัดเจน แต่ละชิ้นเป็นเศษส่วน/สัดส่วนของกันทุกชิ้นจัดเรียงได้อย่างเป็นลำดับ และควรเป็นไม้จริง เพราะมีน้ำหนักที่เด็กสัมผัสรับรู้ได้ทันที

บล็อกธรรมชาติ เป็นรูปทรงตามธรรมชาติ มีลวดลายไม้ที่แตกต่างกัน มนๆ โค้งๆ ทำทายเด็กว่าจะเล่นด้วยกันกับบล็อกทรงเรขาคณิตอย่างไร หรือจะสร้างเป็นอะไร อย่างไร เปิดความคิดเด็ก เกิดความคิดสร้างสรรค์ และเสริมจินตนาการ

แต่ละพื้นที่จะอยู่ร่วมกัน อย่างไร ?

มุมไหนควรอยู่ใกล้กัน มุมไหนไม่ควรอยู่ใกล้กับมุมไหน แต่ละมุมจะลงตัวกับการใช้งานและการเล่นตามเป้าหมายของพื้นที่นั้นๆ เช่น มุมบทบาทสมมติมักอยู่ใกล้กับมุมบล็อก เพราะจะมีเสียงดัง เป็นพื้นที่กว้างให้เด็กสามารถเล่นได้หลายๆ คนพร้อมกัน มุมหนังสือต้องการความสงบ เสียงไม่ดัง ดังนั้นมุมอ่านหนังสือจึงไม่ควรอยู่ใกล้กับมุมเล่น (มุมบล็อก มุมบทบาทสมมติ)

ถ้าห้องโล่งเกินไป เด็ก จะเป็นอย่างไร ?

ถ้าห้องโล่งมาก เด็กจะพากันวิ่งเล่น แม่ครูจึงต้องจัดห้องเรียนให้คล้ายบ้าน มีการแบ่งพื้นที่หรือมุมต่างๆ ตามการใช้งานแตกต่างกันไป เห็นสัดส่วนพื้นที่การใช้งานในห้องชัดเจน เด็กจะเข้าใจ อ่านพื้นที่ออก ใช้พื้นที่เป็น ว่าในห้องเรียนไม่ใช่ที่วิ่งเล่น แต่เป็นพื้นที่ให้เขาเรียนรู้และทำงาน

ในแง่นี้จะเห็นว่าแม่ครูสามารถใช้พื้นที่ในการกำกับพฤติกรรมเด็กแทนการเตือนและบ่นเด็กด้วยคำพูด แต่ใช้การจัดพื้นที่และพาทำให้เด็กใช้พื้นที่ให้เป็น จนเด็กสามารถจัดการตนเองได้ เพราะเขาอ่านพื้นที่ออก ตัวอย่างเช่น มุมพระ เป็นมุมที่สงบ สำหรับนั่งสมาธิ สวดมนต์ ไหว้พระ เด็กจะรับรู้ได้ว่าพื้นที่นี้คือมุมพระ เขาจะไม่ไปเล่น เพราะรู้ว่ามุมพระไม่ใช่พื้นที่เล่น พื้นที่จึงเป็นตัวกำหนดขอบเขต และฝึกเด็กให้อ่านพื้นที่ออก ใช้พื้นที่เป็น

3.3

พื้นที่เพื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียน

ธรรมชาติคือพื้นที่เล่นที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก ดิน ต้นไม้ ทราย น้ำ สายลม แสงแดด เป็นเพื่อนเล่นที่ช่วยกล่อมเกลาจิตใจให้อ่อนโยน ละเอียดอ่อน ฝนคลาย เป็นสื่อการเรียนรู้ปลายเปิดที่เด็กจะได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสำรวจ สร้างสรรค์การเล่น สร้างความท้าทาย เพื่อประลองความรู้และความสามารถของตนเอง ทั้งยังเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เด็กเข้าไปค้นหา ทั้งด้านภาษา ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือด้านสังคม เด็กจึงเรียนรู้ได้ อย่างไม่รู้เบื่อ

ครูจึงต้องออกไปสำรวจพื้นที่ธรรมชาติรอบโรงเรียน แล้ว ออกแบบแผนการเรียนรู้ (Lesson design) พาเด็กเรียนรู้ จากธรรมชาติ ใช้พื้นที่นั้นๆ เป็นโอกาสของการเรียนรู้ ของเด็กได้อย่างเต็มที่

สนามแบบนี้ น่าสนใจ

- อากาศถ่ายเท มีแสงแดดส่องถึง
- มีต้นไม้ใหญ่เป็นร่มเงา
- มีเครื่องเล่นหลากหลาย
ให้เด็กได้ใช้ร่างกายและ
ประสาทสัมผัสทั้งห้า
- มีลานทราย ลานดิน ลานหญ้า
ให้เด็กได้เล่นร่วมกัน
- ปลอดภัย ไม่มีมุมอับสายตา (ครู)

4

สังเกตการใช้พื้นที่ของเด็ก ไม่เวิร์กก็ปรับ

ครูต้องทดลองทำและช่วยกันประเมินว่าพื้นที่ที่ออกแบบนั้นช่วยต่อยอดการเรียนรู้หรือขัดขวางการเรียนรู้ของเด็กแล้วปรับเปลี่ยนให้เข้ากับแต่ละบริบท หรือการใช้งานของเด็ก

การออกแบบพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ ครูต้องคำนึงถึงเป้าหมายในการออกแบบพื้นที่ พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็ก กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ และต้องมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ตามเป้าหมาย และกระบวนการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปได้

“

เราคิดแล้วต้องทดลองทำ ถ้าคิดแล้วอยู่บน
ภาพจินตนาการอย่างเดียวก็อาจจะพาเด็กไปไม่ถึง
ครูจึงต้องลงมือทำ ถ้ามันไม่เวิร์ก ก็ปรับ คุณครู
ต้องไม่หยุดนิ่ง ต้องทำไปด้วยกัน แล้วก็ใช้พื้นที่
ในการแลกเปลี่ยนกัน เอาประสบการณ์มาแชร์กัน
ร่วมแรงร่วมใจ คิดและทำคนเดียวไม่ได้

”

ครูเรวดี ดุจศรีแก้ว
ครูใหญ่ฝ่ายอนุบาล โรงเรียนรุ่งอรุณ

ครูนักสร้างสรรค์

พื้นที่การเรียนรู้ Learning Space

รู้และเข้าใจ
พัฒนาการ
ตามธรรมชาติ
ของเด็กปฐมวัย

พื้นที่
ไม่ตายตัว

ปรับเปลี่ยนได้
ตามเป้าหมาย&กระบวนการ

อ่านพื้นที่
อ่านเด็ก

สำรวจ
ธรรมชาติ

ออกแบบกระบวนการ
พาเด็กเรียนรู้จากธรรมชาติ

ครูหัวใจใหม่

โครงการสื่อสร้างสรรค์
เพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ระยะที่ 2
(แม่ครูหัวใจใหม่)

หนังสือชุด ครูปฐมวัยหัวใจใหม่

ดาวน์โหลดหนังสือ
และรับชมวิดีโอ
www.holisticteacher.net

ชมวิดีโอ
• Learning Space • Visible Learning
• Teacher as a Learning Designer

“

สิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม
และเป็นปัจจัยตั้งต้นในการออกแบบ
พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space)
คือ การออกแบบให้สอดคล้อง
กับเป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Vision)
และกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)

”

โครงการสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ระยะที่ 2 (แม่ครูหัวใจใหม่)

โครงการความร่วมมือระหว่างกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สถาบันอาศรมศิลป์ และมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ